

ἐκ πορφυρίτου ἀγαλμάτων, ἐφθάρησαν ἑξαιρέτως ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφίως. Καὶ δὴ εἶδομεν, ὅτι ὁ μὲν στίχος 80 εἶνε κολοβός οὕτως, ὥστε λείπει τὸ ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος κλέψουν, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον, ὅτι μεταξὺ τῶν στίχων 80 καὶ 81 λείπει ἄλλος τις στίχος. Ἄν δὲ δὲν συνέβαινε τοῦτο, θὰ εἶχομεν ἴσως μάθει ἄλλην τινὰ περίεργον λεπτομέρειαν τοῦ περὶ τῆς κλοπῆς διηγηματίου. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχόντων τῶν πραγμάτων εἶνε πολῦτιμος δι' ἡμᾶς ὁ στίχος 81

καὶ κείνοι ἀπολιθώθησαν καὶ γίνησαν ὡς λίθοι.

α' Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν, ὅτι ὁ θρυλὸς διὰ διαφόρων μεταβολῶν ἔλαβε τὸν τελευταῖον καὶ χαρίεντα τύπον ἐν τῷ ἀφελεί λαϊκῷ πνεύματι, τύπον, καθ' ὃν δὲν ἐγένετο πιθανῶς λόγος περὶ τῆς ἀμοιβαίας δηλητηριάσεως, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας οἱ τέσσαρες ἱερόσυλοι ἐτύγχανον ἄλλης τιμωρίας παραδοξοτέρας καὶ φοβερωτέρας, πιθανῶς πρὶν ἢ δυνηθῶσι νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἀσεβὲς καὶ θρασὺ αὐτῶν ἔργον, ἀπολιθωθέντες κατὰ χώραν. Τότε πολὺ μᾶλλον εὐλόγος ἠδύνατο νὰ φανῇ ἡ ἀπειλητικὴ ἐπιγραφή ἢ κεχαραγμένη ἐκεῖ πλησίον, σχεδὸν ὑπ' αὐτὰρτὰ ἀγάλματα, ἣν ὁ Steinbüchel καὶ ὁ Cicogna ὀρθῶς ἠρμήνευσαν διὰ τῆς ἰταλικῆς παροιμίας

Prima di fare e dire
pensa a quello che può seguire,

ἤτοι Πρὶν ἢ πράξης καὶ εἰπῆς τι σκέφθητι τί δύναται νὰ ἐπακολουθήσῃ. Οἱ τέσσαρες κακοποιοί, οἵτινες εἶχον πειραθῆ νὰ συλήσωσι τὸν ἱερὸν θησαυρὸν, ἦσαν ἐκεῖ πρὸντες εἰς αἶε, παριστάμενοι οὐχὶ ἐν εἰκόνι, ἀλλ' αὐτοὶ αὐτότατοι, μεταβληθέντες εἰς ἀναισθήτους καὶ ἐν ταύτῳ ἀφθάρτους, ὅπως μένωσιν εἰς αἶε ὡς παράδειγμα πρὸς νοουθεσίαν ἐκείνων ὅσοι ἤθελον διανοηθῆ νὰ ἐπιχειρήσωσι καὶ πάλιν τὴν ἱεροσυλίαν.

α' Ὁ θρυλὸς οὗτος ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην εἶνε, ὅσον οἶδα, νέος δι' ἡμᾶς. Τώρα δὲ, ἀφ' οὗ ἐκ παραδόξου συμπτώσεως ἀνώνυμος Ἑλληνοδημῶδης ποιητῆς παρέδωκεν αὐτὸν, μοι ἐφάνη ἄξιον τοῦ κόπου ἀνακοινώσω τὰ περὶ αὐτοῦ, ἐλπίζων, ὅτι τὸ θέμα δὲν θέλει φανῆ ἀνάξιον προσοχῆς. Ποῖον δὲ θέμα, ὅσον μικροῦ λόγου καὶ ἂν εἶνε, δύναται νὰ φανῇ ἰστερημένον ἐνδιαφέροντος, ὅταν πρόκειται περὶ τῆς θαυμαστῆς ταύτης Βενετίας;

ΤΟ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΒΕΝΕΤΙΚΟΝ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΝ
ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΩΝ ΒΕΝΕΤΩΝ*

Πόλις οὖσα ἡ Θεσσαλονίκη ἔμελλεν, ὡς εἰκὸς, διὰ τε τὸ ἐπί-
καιρον τῆς θέσεως καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς δυνάμενον νὰ
διεξαχθῆ ἐμπόριον νὰ ἐλκύσῃ ἐνωρὶς τὴν προσοχὴν τῆς Βενε-
τίας. Διὸ ἤδη τῷ 1082 βλέπομεν τοὺς Βενετοὺς τυγχάνοντας
παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ τῆς παρα-
χωρήσεως τοῦ ἐμπορεύεσθαι ἐλευθέρως ἐν Θεσσαλονικῇ¹. Τὸ
δὲ χρυσόβουλλον ἐκεῖνο ἀνευεώθη τῷ 1126 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ
Ἀλεξίου, Ἰωάννου Κομνηνοῦ², καὶ ἔπειτα τῷ 1148 ὑπὸ τοῦ
Μανουὴλ Κομνηνοῦ³, ὅστις, ἐπὶ βραχὺ καταργήσας τὴν συν-
θήκην ἐκείνην, ἀνευεώσεν αὐτὴν καὶ πάλιν μετὰ τοῦ 1172
καὶ 1175⁴. Καὶ πάλιν δ' ἔπειτα περιελήφθη ἡ Θεσσαλονίκη
εἰς τὰ ἐμπόρια, ὧν ἡ φοίτησις ἐπετράπη εἰς τοὺς Βενετοὺς,
ἐν τῇ μετὰ τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου καὶ τοῦ δόγη Αὐρίου
Μαστροπιέρου τῷ 1187 συνομολογηθεῖσῃ συνθήκῃ⁵. Οὐα δὲ ἡ
σημασία, ἣν ἀπέδιδον οἱ Βενετοὶ εἰς τε τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ
τὴν λοιπὴν Μακεδονίαν, ἀποδεικνύεται μάλιστα ἐκ τῶν προνο-
μιῶν τῶν παραχωρηθέντων τῷ 1199 ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Γ' εἰς
τὸν δόγην Ἑρρίκον Δάνδολον⁶. Γνωστὸν δὲ καὶ ὅτι Βονιφάτιος
ὁ Μομφερρατικὸς παρεχώρησε τὴν Θεσσαλονικὴν εἰς τοὺς Βε-

* Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ Μακεδονικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ 1912 σ. 227-241.

¹ *Tafel - Thomas* Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig. Ἐν Βιέννῃ. 1856 Τόμ. Α' σ. 53.

² *Tafel - Thomas* Ἐνθ' ἀν. σ. 95.

³ *Tafel - Thomas* Ἐνθ' ἀν. σ. 118.

⁴ *Tafel - Thomas* Ἐνθ' ἀν. σ. 150 κ. ἑ.

⁵ *Tafel - Thomas* Ἐνθ' ἀν. σ. 184.

⁶ *Tafel - Thomas* Ἐνθ' ἀν. σ. 260 κ. ἑ.

νετοῦς διὰ συνθήκης¹, ἣν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν οὗτοι, ἄλλην τροπὴν λαβόντων τῶν κατὰ τὴν πόλιν διὰ τῆς συστάσεως τοῦ προσωρινοῦ βασιλείου Θεσσαλονίκης, μετατραπέντος ἔπειτα εἰς βραχύβιον αὐτοκρατορίαν. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔξωσιν τῶν Λατίνων καὶ πάλιν ἐπεδείχθη τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Βενετῶν περὶ τῆς Θεσσαλονίκης διὰ τῆς ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου μετὰ τοῦ δόγη Ῥαϊνερίου Ζένου ἐν ἔτει 1268 ὁμολογηθείσης διατάξεως τῆςδε· *Εἰ δ' ἴσως ποτὲ τῶν καιρῶν θελήσει ἡ βασιλεία μου δοῦναι τόπον ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ τῆς Θεσσαλονίκης ἐνὶ τῶν λατινικῶν κομμονίων, ἵνα τότε προτιμῆται ἡ βασιλεία μου τοῖς Βενετίκοις, καὶ διδῶ αὐτοῖς τόπον εἰς τὰ τοιαῦτα κάστρα*². Τέλος δὲ ρητὰ ὑπῆρξαν τὰ δεθέντα ἀργότερον διὰ σωζομένου μόνον ἐν λατινικῇ μεταφράσει χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος τῷ 1277 προνόμια ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τοὺς Βενετοὺς, εἰς οὓς παρεχωρήθησαν καὶ οἰκίαι, ὧν μίᾳ μὲν ρητῶς προωρίζετο πρὸς ἐγκατοίκησιν Βενετοῦ προξένου, ἕτεραι δὲ εἰκοσιπέντε χάριν τῶν ἐρχομένων εἰς τὴν πόλιν Βενετῶν ἐμπόρων, δι' οὓς καὶ ἄλλαι ἤθελον διατεθῆ ἐν ἀνάγκῃ³. Ἐπανελήφθησαν δὲ τὰ

¹ *Tafel - Thomas* Ἐνδ' ἀν. σ. 542.

² *Tafel - Thomas* Τόμ. Γ' σ. 70 καὶ σ. 82.

³ *Tafel - Thomas* Τόμ. Γ' σ. 140. Similiter dabit eis nostrum Imperium in urbe Thessalonicenci ecclesiam, quam tenebant Ermeni (= Armeni), et circa ipsam ecclesiam domos siue hospicia hoc modo: videlicet unum pro mansione Consulis, unum aliud pro mansione consiliariorum ipsorum, et aliud unum pro canaua rerum comunis Venecie; pro mercatoribus autem Venetis, uenientibus ab extra, conducentur per Imperium nostrum alia hospicia uiginti quinque; et dabuntur eis ipsa hospicia sine pensione ad mansionem ipsorum. Et si plures uenerint mercatores Veneti, dabuntur eis ad similem modum in ipsa urbe Thessalonicensi tantum plura hospicia, quantum erunt sufficientia ad mansionem ipsorum; ad quem modum, quando uenient pauciores ad opus uiginti quinque domorum, dabuntur eis paucioribus sufficientia hospitia ad mansionem eorum. Remanentia uero hospitia de uiginti quinque hospicijs aut pluribus secundum dictam formam dimittantur dominatoribus eorum. Et iterum uenientibus mercatoribus Venetis dabit eis Imperium nostrum secundum similem modum hospitia sufficientia ad mansionem ipsorum.

προνομία ταῦτα καὶ ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 1281) μεταξύ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου Α' καὶ τοῦ δόγη Ἰωάννου Δανδύλου ἐμολογηθεῖσα συνθήκη.

Ἐκτοτε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1277 βλέπομεν ἐγκαθιδρυόμενον Βενετὸν πρόξενον ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀρχόμενον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εὐρυτέρων νέων αὐτοκρατορικῶν προνομίων ζωηρὸν ἐμπορίου μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Πυκνὰ δὲ τεκμήρια τῆς ναυτιλιακῆς καὶ ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ λιμένος καὶ τοῦ κατάπλου βενετικῶν τε καὶ ἄλλων πλοίων ἔχομεν καὶ ἐν ταῖς τοῦ ἔτους 1278 ἀποφάσεσι τῶν Βενετῶν δικαστῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ πειρατικαῖς πράξεσιν². Ὁ δ' ἐν αὐταῖς μνημονευόμενος Βενετὸς πρόξενος Πέτρος Michieli³ εἶνε πιθανώτατα αὐτὸς ὁ πρῶτος ἐγκατασταθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Προϊόντος δὲ ὁσημέραι τοῦ ἐμπορίου τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος καὶ φανερᾶς γενομένης εἰς τὴν πόλιν τοῦ ἀγίου Μάρκου τῆς μεγάλης σημασίας τῆς Θεσσαλονίκης, ἀσπασίως ἐπωφελήθησαν οἱ Βενετοὶ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος τὴν παρασχεθεῖσαν εἰς αὐτοὺς εὐκαιρίαν νὰ γείνωσιν αὐτόχρημα κύριοι τῆς πόλεως. Κατῶρθωσαν δὲ τοῦτο ἐξαγοράσαντες τὴν πόλιν τῷ 1423 ἀντὶ εὐτέλους τιμήματος παρὰ τοῦ δεσπόζοντος αὐτῆς ἀνικάνου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, τοῦ υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἄλλ' ἐπτὰ μόνον ἔτη διήρκεσεν ἡ βενετικὴ ἐν τῇ πόλει κυριαρχία, τῷ δὲ 1430 περιήλθεν ἡ Θεσσαλονίκη εἰς τὸν σουλτᾶνον Μουράτ μετὰ κρατεράν καὶ ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν τῶν Θεσσαλονικέων καὶ τῶν ὑπεραμυνομένων τῆς πόλεως Βενετῶν, καὶ ἀγρία σφαγὴ, φοβερὰ δῆωσις, ἀσύστολος ἱεροσυλία ἐσήμαναν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ τουρκοκρατίας.

¹ *Tafel - Thomas* Τόμ. Γ' σ. 327 κ. ε., 345 κ. ε.

² *Tafel - Thomas* Τόμ. Γ' σ. 168, 177, 181, 188, 199, 210, 218, 221, 223, 224, 236, 237, 241, 260, 264, 265, 268, 271, 278, 279.

³ *Tafel - Thomas* Τόμ. Γ' σ. 188, 261, 270.

Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης παρέρχεται εἰς καὶ ἑμισυ αἰῶν πρὶν μάθωμέν τι περὶ οἰαςδῆποτε ἐνεργείας τῶν Βενετῶν ὡς πρὸς ταύτην τὴν πόλιν, εἰ καὶ ἀπίθανον εἶνε, ὅτι ἔπαυσεν ἡ πρὸς τὴν Μακεδονίαν ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία τῆς Βενετίας. Ἄλλ' ἐν ἔτει 1586 εὐρίσκομεν μνημονευόμενον Βενετὸν πρόξενον ἐν Θεσσαλονίκῃ, οὗ βραχεῖα, καθ' ἃ φαίνεται, ὑπῆρξεν ἡ λειτουργία, τοῦ βενετικοῦ προξενείου καταργηθέντος πιθανῶς μετ' οὐ πολὺ δι' ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς λόγους¹. Μετὰ δὲ παρέλευσιν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἐτῶν, τῷ 1710, εὐρίσκομεν ἀνακινούμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαίλου τῆς Βενετίας Ἀλοῖσιου Μοτσενίγου τὸ ζήτημα τῆς ἰδρύσεως βενετικοῦ προξενείου ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Χανίοις καὶ ἐν Χίῳ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ τυχὸν ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις διορισθησόμενος πρόξενος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἐκ μόνων ἐργολαβικῶν εἰσπράξεων (Cottimo), αἵτινες ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀνέλθωσιν εἰς ποσὸν ἀξίον λόγου, ὁ βαίλος προεδήλονεν εἰς τὴν βενετικὴν πολιτείαν, ὅτι ἡ ἰδρυσις τοιούτων προξενείων ἤθελε βαρύνει καθ' ὀλοκληρίαν τὴν πολιτείαν, αἱ δὲ δαπάναι δὲν θὰ ἦσαν μικραὶ ὑπὸ τε ἔποψιν ἀποφορᾶς ἐκ τῶν οἰκείων προξενικῶν εἰσπράξεων καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς παροχῆς πλουσιῶν δώρων εἰς τοὺς Τούρκους ἀρχοντας καὶ ἄλλα ἐξοδα, ἅτινα θὰ προέβαινον ὀσημέραι ἀυξάνοντα². Ἐπανῆλθε δὲ καὶ πάλιν ὁ βαίλος εἰς τὸ ζήτημα ἰδρύ-

¹ Δημοσίου ἀρχείου Βενετίας (R. Archivio di Stato) τμήμα Cinque savi alla mercanzia, φάκελος Consoli veneti in Levante. Rodi-Sovia 32. Ἐν αὐτῷ καὶ Console Veneto in Salonichio ἀπὸ 7 Μαρτίου 1586 κ. ε. ἀλλὰ περὶ τὴν ἰσχυρὰν ταύτην τὰ αὐτόθι ἔγγραφα εἶνε ἀσχετὰ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ πλὴν τῶν εἰς τὸν δέκατον ὀγδοὸν αἰῶνα ἀρχόμενον ἀναφερομένων ἔγγράφων, περὶ ὧν ἴδε τὴν κατωτέρω σημ. 2.

² Ἐνθ' ἀν. φ. 8α. Copia di contenuto in lettere del Bailo alla Porta ottomana Alv. Mocenigo de di 3 maggio 1710... Per altro mentre havessero ad esso frequenti simili disordini, sarebbe necessario di stabilire un Console Veneto in Canea, come sarebbe oportuno di haverlo ancora a Scio et à Salonichio. Mà non essendo possibile di sussistere con la sola corrispon-sione del Cottimo, che in questi luochi non può arrivar a summa di alcuna

σεως βενετικῶν προξενείων ἐν Τουρκίᾳ τῷ 1718, προτείνας ὡς πόλεις τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης, τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ τὴν Ἄρταν καὶ ὑποδείξας τὴν ἀνάγκην, ἕπως εἰς τοὺς διορισθησομένους προξένους παραχωρηθῆ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν τοῖς ἑκατὸν ἐπί-τε τῶν πραγματειῶν τῶν Βενετῶν ὑπηκόων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων, ὅσα θάπετέλουν τὸν φόρτον βενετικῶν πλοίων καταπλεόντων εἰς τὰς πόλεις ἐκεῖνας ἢ ἀποπλεόντων ἐκεῖθεν¹.

Ἀλλὰ καὶ κατόπιν δὲν ἔπαυσαν αἱ περὶ συστάσεως προξενείου ἐν Θεσσαλονικῇ προτάσεις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βενετοῦ βασιλοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1719² καὶ 1720³, καθότι ὁσημέραι ἤρξανον ἐν Μακεδονίᾳ τὰ συμφέροντα τῆς Βενετίας, ἅτινα μέχρι τῆς ὀριστικῆς συστάσεως ἰδίου προξενείου ἀντεπροσωπεύοντο ὑπὸ ἄλλων δυνάμεων τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Ἀγγλίας, εἰς ὧν τὰ προξενεῖα ἀνεφέροντο τὰ εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονικῆς καταπλέοντα καὶ ἐξ αὐτοῦ ὀρμώμενα πλοῖα⁴.

Εὐρίσκετο λοιπὸν ἐπὶ τοῦ τάπητος τὸ ζήτημα, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ ἰδρυσις τοῦ προξενείου ὑπὸ τῆς βενετικῆς κυβερνήσεως, ἴσως ἕνεκα τῶν ἀπαιτουμένων δαπανῶν, ὅτε τῇ 3/13 Δεκεμβρίου 1723 ὑπεβλήθη αἴτησις τοῦ ἐν Σμύρνῃ Φραγ-

considerazione, tutto sarebbe a peso del Pubblico per l'assegnamento, che fosse necessario de farne oltre l'obbligo de regali alli Comandanti ed altre spese straordinarie, che vanno sempre crescendo con aggravio del Pubblico. (Ἐν τῇ ἀποσπάσματι τούτῳ καὶ ἐν τοῖς κατωτέρω δημοσιευομένοις τηρεῖται ἀπαράλλακτος ἡ γραφὴ τῶν πρωτοτύπων ἰγγράφων). Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλοῦαίου Μοτασινίου ὑποδειχθεῖσα ἀνάγκη τῆς συστάσεως προξενείου ἐν Θεσσαλονικῇ μνημονεύετα καὶ ἐν φ. 29α ἐνθ' ἀν.

¹ Ἐνθ' ἀν. ἐν φ. 12. Che a questi si potesse parimente per hora assegnare un per cento, tanto sopra i effetti dei sudditi quanto sopra gl'altri, che fossero caricati ne Legni veneti andati e venienti.

² Ἐνθ' ἀν. φ. 13α (in Pregadi).

³ Ἐνθ' ἀν. φ. 15α (in Pregadi).

⁴ Ἴδε τὰ εἰς τὴν ἀπὸ 31 Μαρτίου / 10 Ἀπριλίου 1769 ἐπιστολὴν τοῦ προξένου Κόχ συνημμένα ἰγγράφα τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν Documenti nel Veneto Consolato in Salonico esistenti.

κίσκου Χορτάτζη, προσφερομένου νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς πρόξενος ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἂν ἤθελε συσταθῆ τὸ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ προξενεῖον¹. Ὁ Φραγκίσκος Χορτάτζης, ἐκ κρητικῆς τὴν ἀρχὴν καταγόμενος οἰκογενείας, μετὰ τὴν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ὅπου κατώκει πρότερον, ἔξωσιν τῶν Βενετῶν κατ' ἀκολουθίαν τῆς συνθήκης τοῦ Πασσάροβιτς, μετώκησεν εἰς Σμύρνην καὶ διωρίσθη τῷ 1719 ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ βαβλου Καρόλου Ῥουτσίνη γενικὸς πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Σμύρνη². Ἀλλὰ καὶ τούτου τὸ αἴτημα περὶ διορισμοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲν ἐξετελέσθη παρὰ τὴν εἰς τὴν Βενετίαν πίστιν αὐτοῦ, ἥτις καὶ ἐσυνεχίσθη κατόπιν διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λούκα, ὅστις ἐπὶ μακρὸν διετέλεσε γενικὸς πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Σμύρνη³.

Καὶ τίνες μὲν οἱ λόγοι, δι' οὓς ὁ Ῥουτσίνης δὲν διώρισε τῷ 1725 τὸν Χορτάτζην γενικὸν πρόξενον ἐν Θεσσαλονίκῃ, δὲν γινώσκομεν. Ἀλλὰ μετὰ τρία καὶ ἡμισυ ἔτη βλέπομεν τέλος ἰδρυσόμενον τὸ βενετικὸν προξενεῖον Θεσσαλονίκης διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Ῥουτσίνη, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαβλου Δολφίνου (Dolfin), διορισμοῦ τοῦ Ὁρέστου Καλδάνα (Caldana). Ἄλλ' ἀπλῶς ὡς ὑποπρόξενος, οὐχὶ δὲ ὡς πρόξενος διωρίσθη οὗτος. Καὶ ἔγεινε μὲν ὁ διορισμὸς αὐτοῦ τῇ 28 Μαΐου/7 Ἰουνίου, καθ' ἣ ἀνήγγειλεν εἰς Βενετίαν ὁ Δολφίνος τῇ 2/12 Ἰουλίου 1729 τοῦ αὐτοῦ ἔτους⁴, ἀλλ' εἶνε ἀμφίβολον ἂν καὶ ἐγκατέστη πράγματι ὡς ὑποπρόξενος ὁ διορισθείς. Πιθανώτατον δὲ εἶνε ὅτι οὐδὲ τότε ἐπετεύχθη ἡ σύστασις τοῦ προξενείου διὰ

¹ Δημόσιον ἀρχεῖον Βενετίας. Cinque savii alla mercanzia. Lettere dei consoli. Salonicoo αρ. 743 (142) φ. 27α.

² Ἴδε Ν. Χ. Κωστῆν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἰθνολογικῆς ἑταιρείας Τόμ. 5' σ. 81 καὶ ἐν τοῖς τοῦ αὐτοῦ Σμυρναϊκοῖς ἀναλέκτοις (Ἐν Ἀθήναις. 1906. Τεύχ. Α' σ. 91).

³ Ἴδε Ν. Χ. Κωστῆν ἐνθ' ἂν. Εἰκὼν τοῦ Λούκα Φραγκίσκου Χορτάτζη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνημονίῳ Τόμ. Ζ' σ. 340.

⁴ Cinque savii alla mercanzia. Consoli veneti in Levante. Rodi-Sonia 32. Ἐν φ. 33α τὸ εἰς τὴν Βενετίαν ἀποσταλὲν ἔγγραφον τοῦ Δολφίνου, ἐν δὲ φ. 34α αὐτὸς ὁ διορισμὸς τοῦ Καλδάνα.

τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον λόγον, δι' ὃν καὶ κατόπιν τῷ 1740 ἤρνεϊτο ἡ Τουρκία τὴν παραχώρησιν ἀδείας, στηριζομένη εἰς τὸ 14 ἄρθρον τῆς συνθήκης τοῦ Πασσάρωβιτς, καθ' ἃ οἱ Βενετοὶ ὤφειλον νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὰ τέως ὑφιστάμενα προξενεῖα¹.

Τέλος τῷ 1740 ἀνωρίσθη μὲν ὡς πρῶτος πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ Μάρριος Φέρρος (Ferro)², ἀλλὰ μόλις τῷ 1741 ἐγκατεστάθη μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν εἰρημένων ἐνστάσεων τῆς Πύλης³.

Διετέλεσε δὲ ὁ Φέρρος πρόξενος μέχρι τοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1741 θανάτου⁴, οὐδὲ μαθηθόμεν τι ἄλλο περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ πλὴν τῆς εἰδήσεως, ὅτι τάνατεθειμένα εἰς αὐτὸν καθήκοντα ἐξετέλει μετὰ πλείστου ὄσου ζήλου κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαβλου⁵.

Τὸν δὲ Φέρρον διεδέχθη ὡς πρόξενος ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ Κεφαλλὴν εὐπατριδῆς Δημήτριος Χαϊδᾶς, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκλέξαντος αὐτὸν βαβλου Νικολάου Ἐρίτσου⁶ κατ' ἀπόφασιν τῆς βενετικῆς Συγκλήτου (Senato), ληφθεῖσαν τῇ 13/23 Ὀκτωβρίου 1741⁷. Διετέλεσε δ' ὁ Χαϊδᾶς πρόξενος ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὄλην μέχρι τοῦ 1761 ὑπερμεσοῦντος. Τὸ τελευταῖον δ' ὑπ' αὐτοῦ ὡς προξένου ὑπογεγραμμένον ἔγγραφον πρὸς τὴν βενετικὴν

¹ Ἐνθ' ἀν. φ. 41α κ. ε. κατὰ τὸ ἀπὸ 26 Αὐγούστου 5 Σεπτεμβρίου 1740 ἔγγραφον τῶν Cinque savii.

² Ἐνθ' ἀν. φ. 40α.

³ Ἐνθ' ἀν. φ. 45α κ. ε.

⁴ Ἡ περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ Φέρρου ἀπόφασις τῆς βενετικῆς συγκλήτου (Senato) φέρει ἡμερομηνίαν 13/23 Ὀκτωβρίου 1741 κατὰ τὸν φάκελον Cinque savii alla mercanzia. Lettere dei Consoli αρ. 743 (142). Saloniceo 1749-1797, ἀλλ' ἡ ἡμερομηνία τοῦ θανάτου τοῦ Φέρρου δὲν μνημονεύεται καὶ ἐν τούτῳ τῷ φακέλῳ. Χάριν δ' εὐκολίας ἐν ταῖς κατωτέρω παραπομπαῖς τὸν φάκελον τοῦτον δηλοῦμεν ἀπλῶς διὰ τῆς ἐπιτιμήσεως Φάκ. 1749 97.

⁵ Cinque savii alla mercanzia. Consoli veneti in Levante. Rodi-Soxia 32 φ. 45α κ. ε.

⁶ Ἐνθ' ἀν. φ. 476. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐρίτσου ἐκλογή τοῦ Χαϊδᾶ μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Φάκ. 1749 97 ἐπιστολῆς τῆς 16|26 Φεβρουαρίου 1751.

⁷ Ἴδε τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν 3.

πολιτείαν εἶνε τὸ τῆς 24 Αὐγούστου / 3 Σεπτεμβρίου 1761, ἐν ᾧ ποιεῖται λόγον καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου.

Τῇ δὲ 15/25 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν τῷ οικείῳ φακέλῳ τοῦ βενετικοῦ ἀρχείου, ἐξ οὗ ἀρϋόμεθα τὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ βενετικοῦ προξενεῖου, εὐρίσκομεν τὴν πρώτην πρὸς τὴν κυρίαρχον πολιτείαν ἐπιστολὴν τοῦ διδάκτορος Πέτρου Κόχ (Koch). Ἀγνωστον δὲ ἂν οὗτος ἦτο Βενετός ἢ Γερμανὸς τὴν καταγωγὴν, καθ' ἃ ἠδύνατο νὰ ἐκληρθῆ ἐκ τοῦ ὀνόματος. Ἐξακολουθεῖ δὲ οὐχ ἤττον ἐπιστέλλων ὁ Χοιδᾶς εἰς τὴν Βενετίαν καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κόχ ἀνάληψιν τῶν προξενικῶν καθηκόντων μέχρι τοῦ 1762 μεσοῦντος.

Τελευταία δ' ἐπιστολὴ τοῦ Κόχ εἶνε ἡ τῆς 1/11 Μαΐου 1782. Τοῦτον δὲ διαδέχεται ἔπειτα ὁ υἱὸς Ἰωσήφ Κόχ.

Ἡ ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν μεταδίδοσσις τῆς προξενικῆς ἀρχῆς λόγον εἶχε τὸ ἐδραῖον ἀξίωμα τοῦ ἐμπορικοῦ τούτου οἴκου ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας εἰς τὴν βενετικὴν πολιτείαν. Ὅτε τῷ 1795 δύο Ἴταλοι καλούμενοι Silvestrini καὶ Ριατσα ὑπέβαλον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Βενετίας καταγγελίας τινὰς ἐναντίον τοῦ Ἰωσήφ Κόχ ἐξ ἀφορμῆς ὑποθέσεως τινος τοῦ ἐν Τεργέστη οἴκου Beggiora e Cia, ὁ Βενετὸς πρόξενος καὶ δι' ἄλλων μὲν ἀπολογιῶν ἐπειράθη νὰ ποκρούσῃ τὰ καταγγελλόμενα κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐξάρσεως τῶν ἐπὶ πενήντα σχεδὸν συνεχῆ ἔτη ὑπηρεσιῶν τοῦ οἴκου Κόχ πρὸς τὴν βενετικὴν πολιτείαν¹. Ἄλλ' οὐχ ἤττον ἐξηκολούθει οὐκ ἄνευ ἀνησυχίας ἀναμένων ἐκ Βενετίας καὶ ἀργότερον τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος περὶ τῶν καταγγελιῶν ἐκείνων².

Πρῶτον δ' ἐγγραφοῦν τοῦ Ἰωσήφ Κόχ ἔχομεν τὸ ἀπὸ 10/20 Ὀκτωβρίου 1786, ἐξ οὗ βλέπομεν, ὅτι τὸν πατέρα διεδέχθη τῇ 30 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Καὶ λείπουσι μὲν οἰαδήποτε ἐγγραφα μεταξὺ

¹ Φάκ. 1749 - 97. Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ τῆς 5/15 Αὐγούστου 1795 καὶ τῆς 20/30 Αὐγούστου 1797.

² Φάκ. 1749 - 79. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ τῆς 20/30 Ὀκτωβρίου 1795.

τοῦ τελευταίου τοῦ Πέτρου Κόχ καὶ τοῦ πρώτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τοῦ πατρὸς βραχὺ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς προξενικῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ἐξάγεται, ὅτι κατὰ τὸ μεσοχρόνιον διάστημα ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1786 ὁ γηραιὸς Κόχ ἦτο πιθανώτατα βαρέως ἀσθενής¹.

Ὁ Ἰωσήφ Κόχ δὲν ὑπῆρξεν ὅσον ὁ πατὴρ ἐπιμελής περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προξενικῶν καθηκόντων. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πατέρα τὰ εἰς τὴν κυρίαρχον Βενετιαν σταλέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐγγράφα εἶνε πολὺ ὀλιγώτερα καὶ λίαν ἀραιὰ, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι μεταξὺ τῶν σωζομένων μέχρις ἡμῶν δὲν ἔχομεν ἅπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα². Ἐξηγεῖται δ' ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἐγγράφων τοῦ Ἰωσήφ Κόχ καὶ ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῶν ὑποθέσεων τοῦ προξενείου ἐνεκεν ἀρξαμένης ἐκπτώσεως τοῦ μετὰ τῆς Μακεδονίας βενετικοῦ ἐμπορίου. Πράγματι ἐν ἐγγράφῳ τῆς 5/15 Σεπτεμβρίου 1795 ἐπέστειλεν ὁ Κόχ εἰς τὴν βενετικὴν ἐμπορικὴν ἀρχὴν τῶν πέντε Savii alla mercanzia τάδε· « Οὐδὲν τὸ σπουδαῖον ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἄξιον τῆς προσοχῆς τῶν Ὑμετέρων Ἐξοχοτήτων. Ἡ σιτοδεία, αἱ ἀπαυστοι ἀσθένειαι καὶ τὸ τέλειον ναυάγιον τοῦ ἐμπορίου εἶνε τὰ ὀλέθρια πράγματα τὰ περιστοιχοῦντα ἡμᾶς καθημερινῶς³ ».

¹ Ὡς εἶη: ἀρχεται ἡ ἀπὸ 10/20 Ὀκτωβρίου 1786 πρώτη ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ· Terminato avendo il mio padre il di Lui impiego Consolare a questo Scalo di Salonico, doppo trenta cinque anni di benemerito servizio e con la lusinga dell' agradimento dell' E. E. V. V., a dieci del corrente incominciai la mia Carriera Consolare. Περιέργων εἶνε, ὅτι ὁ Ἰωσήφ Κόχ ἐν τοῖς γραφομένοις ἐνταῦθα λέγει τὴν προξενικὴν ἀρχὴν τοῦ πατρὸς διαρκέσασαν τριάκοντα καὶ πέντε ἔτη, ἐν ᾧ ὑπῆρξε πρόξενος ἀπὸ τοῦ 1761 μέχρι τοῦ 1786, ἤτοι εἴκοσι καὶ πέντε μόνον ἔτη.

² Μετὰ τὴν πρώτην ἀπὸ 10/20 Ὀκτωβρίου 1786 ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωσήφ Κόχ δευτέραν ἔχομεν σωζομένην τὴν τῆς 8/18 Μαΐου 1787, τρίτην δὲ καὶ τετάρτην ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν τῆς 28 Ἰουλίου / 7 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἀλλ' ὅτι πιθανὴ ἡ ἀπώλεια ἐπιστολῶν ἐν τῷ μεταξύ ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἑτέρα τῶν ἐπιστολῶν τῆς 28 Ἰουλίου φέρει ὀπισθεν ἀριθμὸν πρωτοκόλλου Ν^ο 9.

³ Φάκ. 1749 - 97. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ τῆς 5/15 Σεπτεμβρίου 1795: Niente di rimarchievole su la Piazza, che meriti l' attenzione dell' E. E. V. V. La carestia, le continue Malattie ed il totale arrennamento del Commercio sono li funesti oggetti che ci circondano quotidianamente.

Κατεῖχε δὲ τὴν προξενικὴν ἀρχὴν ὁ Ἰωσήφ Κόχ ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἡμισυ, ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ ἀνακληρωθεὶς ἔνεκεν ἀναχωρήσεως ἐπ' ἀδείᾳ εἰς τὴν Βενετίαν ὑπὸ τοῦ Βαρθολομαίου Ὁδοάρδου Abbott ἐπὶ ἐν ὄλον ἔτος καὶ πλέον, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1791 μέχρι τῶν ἀρχῶν Μαΐου 1792¹. Ἦτο δὲ ὁ Abbott Ἄγγλος ἔμπορος, οὗ πρῶτην μνείαν εὐρίσκομεν ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ ἀπὸ 15/25 Μαρτίου 1789 ἐν ταῖς λέξεσι Sig^r Abbott Negoziante Inglese. Ἐκτοτε λοιπὸν ἐπρώτερον ἐν Θεσσαλονίκῃ οἱ πρόγονοι τοῦ σήμερον ἐντελῶς ἐξελληνισθέντος καὶ πατριωτικωτάτου οἴκου Ἄμποτ.

Ἀναλαβὼν δὲ καὶ πάλιν τὴν διεύθυνσιν τοῦ προξενείου μετὸ τὴν ἐκ τῆς Βενετίας ἐπιστροφὴν ὁ Κόχ ἐξακολουθεῖ ἐπιστέλλων: περὶ τῶν κατὰ τὴν Θεσσαλονικὴν. Φθάνουσι δὲ τὰ πρὸς τὴν βενετικὴν πολιτείαν σωζόμενα γράμματα τοῦ Ἰωσήφ Κόχ μέχρι τῆς 24 Μαρτίου / 3 Ἀπριλίου 1797. Εὐλογον δ' εἶνε τὸ ὅτι δὲν ἔχομεν ἔγγραφ' αὐτοῦ μεταγενέστερα. Οἱ καιροὶ ἦσαν χαλεποί. Ἡ βενετικὴ πολιτεία εὐρίσκετο ἐν ἐσχάτῳ κινδύνῳ, καταπολεμουμένη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Ὀλίγας ἤδη ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς τὴν Βενετίαν ἀφίξιν τοῦ τελευταίου ἐκείνου γράμματος τοῦ ἐν Θεσσαλονικίῃ προξένου παρητεῖτο τῇ 2 Μαΐου 1797 ὁ τελευταῖος δόγης Λουδοβίκος Μανίν, βλέπων τὸ ἀδύνατον τῆς ἐναντίον τοῦ Κορσικανοῦ στρατηλάτου ἀντιπτάσεως, καὶ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας εἰσῆλαυνεν ὁ Ναπολέων νικηφόρος εἰς τὴν ἄλλοτε θαλασσοκράτορα πόλιν τοῦ ἀγίου Μάρκου καὶ κατέλυε τὴν βενετικὴν πολιτείαν. Οὕτω συγκατελύετο καὶ τὸ ἐν Θεσσαλονικίῃ βενετικὸν προξενεῖον μετὰ διάρκειαν πενήτηκοντα καὶ ἐπτὰ ἐτῶν, καθ' ἃ ἤρξαν τέσσαρες ἐν ὄλω πρόξενοι,

¹ Φάκ. 1749 - 97. Ἐν ἐπιστολῇ τῆς 20/30 Ἀπριλίου 1791 ὁ Βαρθολομαῖος Ὁδοάρδος Ἄμποτ ἀγγέλλει εἰς τὴν κυρίαρχον Βενετίαν, ὅτι ἀνακληρώσῃ τὸν ἐπ' ἀδείᾳ ἀναχωρήσαντα Ἰωσήφ Κόχ. Καὶ κατόπιν δ' ἀποστέλλει ἄλλα ἔγγραφα ὁ Ἄμποτ ἀπὸ τῆς 4/14 Ἰουλίου 1791 μέχρι τῆς 27 Ἀπριλίου / 7 Μαΐου 1792, ἀναφερόμενα ὡς τὸ πλείστον εἰς ζητήματα καθάρσεων ἕνεκα τοῦ ὑρισταμένου λοιμοῦ. Τῇ δὲ 10/20 Μαΐου 1792 ἐπακολουθεῖ ἡ πρῶτη ἐπιστολὴ τοῦ ἐπιστρέψαντος ἤδη καὶ ἀναλαβόντος τὰ καθήκοντα αὐτοῦ Κόχ.

ὁ Μάρφιος Φέρρος (1741), ὁ Δημήτριος Χαϊδᾶς (1741-1761), ὁ Πέτρος Κόχ (1761-1786) καὶ ὁ Ἰωσήφ Κόχ (1786-1797).

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐκ τοῦ προξενείου Θεσσαλονίκης ἐξήρτωντο καὶ δύο ὑποπροξενεῖα, τὸ τῆς Καβάλλας καὶ τὸ τῆς Σκοπέλου, ἅτινα εὐρίσκωμεν ἤδη ἰδρυμένα ἐν τοῖς χρόνοις, εἰς οὓς ἀναφέρονται τὰ σωζόμενα ἔγγραφα περὶ τοῦ προξενείου Θεσσαλονίκης, ἀλλ' ὧν δὲν γινώσκομον τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεως.

Τῶν ὑποπροξενείων τούτων τὸ μὲν τῆς Καβάλλας εὐρίσκωμεν ἰδρυμένον πρὸ τοῦ ἔτους 1789. Ὑποπρόξενος δὲ ἦτο ὁ Κεφαλὴν Φραγκίσκος Μαφάτης (Maffatti), ἀλλ' ὡς μαθητόμεν, ὅτε οὗτος ἀνεχώρησεν ἐκ Καβάλλας, ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειραν, οὐδένα εὑρεν ὁ τότε πρόξενος Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ Κόχ τὸν θέλοντα ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑποπροξενείου Καβάλλας ἐνεκα τῆς πενιχρότητος καὶ ἀδεχαιότητος τῶν ἐξ αὐτοῦ ὠφελημάτων¹.

Τὸ δ' ἐν Σκοπέλῳ ὑποπροξενεῖον ἐθεωρεῖτο ἄξιον λόγου διὰ τὸ ἐπίκαιρον τῆς νήσου. Διὸ μνημονεύεται ἡ ὑπαρξίς αὐτοῦ ἤδη πρὸ τοῦ 1768, ἀλλὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐχῆρευεν ἡ θέσις τοῦ ὑποπροξένου². Διὸ, προκειμένης τῆς λύσεως ζητημάτων τινῶν προκληθέντων ἐκ τοῦ κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου ναυαγίου βενετικοῦ τινος πλοίου, ἐπηκολούθησεν ἀπ' εὐθείας συνεννόησις τοῦ προξένου Θεσσαλονίκης Πέτρου Κόχ μετὰ τῶν ἀρχῶν τῆς νήσου. Ἀπετέλουν δὲ ταύτας δύο Ἕλληνες ἐπίτροποι τῆς χώρας, καλούμενοι Σταμέλος καὶ Κωσταντῆς. Ἀντηλλάγησαν δὲ, ὡς εἰκὴς, τὰ οἰκεῖα ἔγγραφα ἑλληνιστί, ἅτε τῶν Σκοπελιτῶν ἀγνοούντων τὴν ἰταλικήν. Καὶ ἐκ μέρους μὲν τοῦ Κόχ ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τὰ δέοντα ὁ ἄλλως ἀγράμματος διερμηνεὺς τοῦ προξενείου Θεσσαλονίκης, οὗ ἡ ἐπιστολὴ ἐπιγράφεται: *Πρὸς τοὺς τημίους καὶ ευγενῆς ἀρχωντας καὶ προε-*

¹ Φάκ. 1479 97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου Κόχ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15/25 Μαΐου 1789: *essendosi esso ripatriatto, non trovai chi andar volesse ad occupar quel posto a motivo del miserabile ed incerto guadagno.*

² Φάκ. 1749 - 97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου Κόχ 11/21 Μαρτίου 1768.

σιοὺς τῆς χώρας Σκοπέλου, ἀκριβὸς χειροῦ. Σώζεται δὲ καὶ ἡ ἐκ Σκοπέλου ἀπάντησις, ἀρχομένη ὡς· **Εκλαμπρότατε ἀνθέντα σὺν κόνσολε κύριε κύριε Κόχ τὴν αὐθεντία σου δουλικῶς προσκυνούμεν.** Ἔχει δὲ ἡ ἀπάντησις αὕτη τὴν ἐξῆς ὑπογραφήν· 1768 ἀπριλίου ὁ σκοπιὸς **Εἰς τοὺς ὀρηγομοὺς σὺν σταμέλος καὶ κωσαντῆς ἐπιτροπῆ τῆς χώρας¹.** Ἐξηκολούθησε δὲ τὸ ὑποπροξενεῖον Σκοπέλου χηρεῖον μέχρι τοῦ 1777, ἔτι ἔπρόξενος Θεσσαλονίκης Πέτρος Κόχ διώρισεν ὑποπρόξενον τὸν Ἰωάννην Ραπеси, οὗ ἡ δικαιοδοσία ἐπέξετείνετο καὶ εἰς τὴν νησιῶτα τῶν βορείων Σποράδων Χιλιοδρόμια ἢ ὀρθότερον Χελιοδρόμια, τὴν Σκιάθον, τὸ Σινωconi καὶ τὸν κόλπον τοῦ Βόλου². Τὸ δὲ μετὰ τοῦ Βόλου ἐμπόριον τῆς Βενετίας καὶ τὸ δι' αὐτοῦ ἐνεργούμενον διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς ὅλης Μακεδονίας ἦτο ἀξιολογώτατον³. Διὸ εἶνε ἄπορον πῶς δὲν εὐρίσκομεν γινόμενον λόγον περὶ ἰδίου ἐν Βόλῳ ὑποπροξενείου τῆς Βενετίας.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶνε τὰ κατὰ τοὺς διαφόρους Βενετοὺς προξένους τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὰ ἐκ τοῦ προξενείου αὐτῆς ἐξαρτώμενα ὑποπροξενεῖα. Ὁ δ' Ἕλληνας διερμηνεὺς, περὶ οὗ ἔγεινε λόγος ἀνωτέρω, ἦτο ὁ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἤδη τοῦ Χαϊδᾶ ὑπηρετῶν Λάσκαρις Κυρίτζης. Θέλων δὲ ὁ Πέτρος Κόχ νὰ στηρίξη τὴν ἀμυρσθητηθεῖσαν τιμιότητα τοῦ ἀνδρός, οὗ εὐλογον ἦτο νὰ ὑπάρχωσιν οἱ ἐπορθαλμιῶντες τὴν θέσιν, ἧς καὶ τὸ ἀξίωμα καὶ ὁ μισθὸς δὲν ἦσαν ἀνάξια λόγου, αὐτὸς τε συνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ θερμῶς δι' ἐγγράφου πεμφθέντος εἰς τὴν Βενετίαν καὶ δι' ἀποστολῆς γράμματος τοῦ Χαϊδᾶ, ἐφ' οὗ εἶχε προὔπηρετήσῃ ὁ Κυρίτζης, ἐστήριξε τὸν ἄνδρα, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν-

¹ Φάκ. 1749 - 97. Τὰ δύο ἑλληνικὰ ταῦτα ἔγγραφα εὑρῆνται συνημμένα εἰς τὴν ἀπὸ 26 Ἀπριλίου / 6 Μαΐου 1768 ἐπιστολὴν τοῦ Πέτρος Κόχ μετὰ ἰταλικῆς μεταφράσεως ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων.

² Φάκ. 1749 - 97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρος Κόχ ἀπὸ 3/13 Ὀκτωβρίου 1777.

³ Φάκ. 1749 - 97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρος Κόχ τῆς 11/21 Μαρτίου 1768 καὶ ἰδίως ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ τῆς 15/25 Μαΐου 1789.

ἴσχυσε διὰ θερμοῦ πιστοποιητικοῦ ἑλληνοιστῆ γεγραμμένου καὶ φέροντος τὴν ὑπογραφήν τῶν προκρίτων τῆς πόλεως καὶ Χρυσάνθου τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ μητροπολίτου Θεοδοσίου χηρεύοντος θρόνου Θεσσαλονίκης. Τοῦ ἐπισήμου τούτου πιστοποιητικοῦ, συντεταγμένου ὑπὸ τοῦ ταβουλλαρίου Θεσσαλονίκης τῆ 29 Μαρτίου 1766, ἀντίγραφον, φέρον τὴν πρωτότυπον ὑπογραφήν τοῦ ταβουλλαρίου τούτου, οὐ τὸ ὄνομα, μονοκονδυλικῶς γεγραμμένον, εἶνε δυστυχῶς δυσζύμβλητον, ἀπέστειλεν ὁ Πέτρος Κόχ συνημμένον εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ σύστασιν. Παραθέτομεν δὲ τοῦτο ἐνταῦθα, ἅτε ὄν ἄξιον πολλῆς προσοχῆς ἕνεκα μάλιστα τῶν ὑπογραφῶν τῶν τότε ἀρχόντων τῆς πόλεως καὶ τῶν λοιπῶν αὐτῆς προκρίτων¹.

Τοῦ παραγιωιάτου ἡμῶν δεσπότη Κυρίου Θεοδοσίου εἰς βασιλεύουσαν ἀποδημήσαντος, καὶ τῆς ἐμῆς ἐλαχισιότητος ἐπιτροπικῶς διακειμένης παρασιὰς ὁ κὺρ Λάσκαρις Κυρίτζη, ἀνέφερεν ἡμῖν καὶ ἐζήτησε παρ' ἐμοῦ γράμμα μαρτυρικὸν ἀποδεικτικὸν περὶ τῆς πολιτείας καὶ διαγωγῆς αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ παρενρεθέντες ἐντιμότατοι κληρικοὶ καὶ ἄρχοντες τῆς πολιτείας ταύτης, εἰδότες καλῶς καὶ ἀκριβῶς αὐτὸν ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἄνδρα τίμιον χρήσιμον καὶ εἰρηρικὸν ἐν πᾶσι καὶ ἀτάραχον, διαμαρτυρῶμεθα καὶ δηλοποιούμεν διὰ τοῦ παρόντος, ὅτι ὁ ῥηθεὶς Κυρίτζη Λάσκαρις Κυρίτζη καὶ τὰ νῦν δραγομᾶνος τοῦ ἐκλαμπροτάτου Κονοῦλου τῶν Ἐνετῶν Σιῶρ Κὰκ, καὶ πρῶην καὶ μετὰ ταῦτα καὶ μέχρι σήμερον, ἐστάθη πάντοτε ἄνθρωπος τῆς τιμῆς καὶ καλῆς ὑπολήψεως καὶ πολιτείας, ἀρκούμενος τοῖς ἰδίοις καὶ οὐκ ἐν πανουργίαις καὶ δολιότησι ποιῆ πορευθῆναι· καὶ θεοσεβῆς φιλαλήθης καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως· καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ διαιτῶμενος μετὰ πάντων τῶν ἀδελφῶν Χριστιανῶν, ἀγαπῶν καὶ ἀγαπώμενος ἀμοιβαίως·

¹ Φάκ. 1749 - 97. Ἴδε τὴν ἀπὸ 12/22 Ἀπριλίου 1766 ἱστολὴν τοῦ Πέτρος Κόχ καὶ τὰ εἰς αὐτὴν συνημμένα ἔγγραφα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενον ἑλληνοιστικὸν πιστοποιητικόν,

ὄθεν ὡς οὕτως εἰδίτες τὸν ἄνδρα ἐπεδόθη αὐτῷ τὸ παρὸν ἐν-
υπόγραφον μαρτυρικὸν γράμμα

αφ' ἑσῶ Μαυρίου κτ'

† Ὁ ἀρχιμανδρίτης Χαρόσανθος καὶ ἐπίτροπος τοῦ παναγιω-
τάτου βεβαιῶσι.

† ὁ μέγας οἰκονόμος Θεσσαλο- † χατζῆ μαλάκης δήμου
νίκης διαμαντῆς ἱερεὺς

† ὁ μέγας λογοθέτης ἀνδρόνι- † γιακουμῆς γεωργούδη
κος ὁ πᾶϊκος

† ὁ σκευοφύλαξ ἀλέξιος εὐθυ- † νικόλαος πέτζου
μίον

† ὁ δικαιοφύλαξ ἀναστάσιος † νικόλαος καντανιζόγλου
κανέλης

† χρυσόγονος μανουήλ σερ- † γεωργάκις νικολάου
μπᾶνος

† μοῦμός χατζῆ παναγιώτου † χατζῆ διαμαντῆς ἰωάννου

† ἰωάννης νικολάου μάροδος † δημήτριος ἰωάννου

† χατζῆ μόσχος πολύζου † λάσκαρις παναγιώτου

† σπαντονῆς νικολάου † λάσκαρις δήμου

† χατζῆ γεωργάκης νικολάου † χατζῆ γούτας λάσκαρη

† ὁ δημήτριος χατζῆ μανουήλ † χατζῆ γιάννης γεωργίου καὶ
καὶ δραγομᾶνος τῆς Ἰγγιλ-
τέρας πρωτομαῖστορας

† ὁ κωνσταντῖνος χατζῆ μα- † χατζῆ ἀλεξάκης χατζῆ γε-
νουήλ ωργίου

† χατζῆ καλοθῆς γεωργίου † χατζῆ ἀντώνης διαμαντῆ

† χατζῆ μανόλης διαμαντῆ † μαλάκης χατζῆ νικολάου
μαρτυρῶ

† διαμαντῆς χατζῆ μιχαλάκη † θεοδόσιος ολαβουῖα

† ὁ ταβουλλάριος Θεσσαλονίκης . . . ριος ὁ Καρ. . . δι καὶ Π
ἀπαράλλάκιως ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀντέγραψα.

Περὶ δὲ τοῦ ἔργου τῶν τριῶν τελευταίων μακροχρονίων

E. I. M. της K. C. Π
IQANNINA 2006

προξένων, ὧν ἡ ὄρασις πολλὰ διδάσκει ἡμᾶς περὶ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ μακεδονικοῦ ἐμπορίου κατὰ τὸν δέκατον ὀγδόον αἰῶνα, πηγὴν ἔχομεν τὸν ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχεῖῳ τῆς Βενετίας οἰκεῖον φάκελον τῶν ἐπιστολῶν τῶν προξένων Θεσσαλονίκης, ἐπεκτεινόμενον, πλὴν ὀλίγων ἀρχαιοτέρων ἐγγράφων, ἀπὸ τοῦ 1749 μέχρι τοῦ 1797¹. Περιλαμβάνει δ' οὗτος ἐν ὅλῳ ἑκατὸν ἐνενήκοντα ἐγγράφα, ὧν πολλὰ συνίστανται ἐκ πολλῶν φύλλων, τὰ δὲ πλεῖστα συνοδεύονται ὑπὸ πολλῶν συνημμένων. Εἶνε δὲ τὰ ποικίλα ταῦτα ἐγγράφα ἐπιστολαὶ τῶν προξένων πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς κυριάρχου Βενετίας, δηλωτικὰ τοῦ προξενείου περὶ ἐπιβατῶν ἐκπλεόντων καὶ φορτώσεως ἐξαγομμένων ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκηςπραγματειῶν, ἀξιόλογοι ἐκθέσεις περὶ τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεως, ἐγγράφα περὶ προστασίας Βενετῶν ὑπηκόων, εἰδήσεις περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐν τε τῇ Θεσσαλονικῇ αὐτῇ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκίας, καθ' ἕσπον μάλιστα αὕτη ἐπέδρα εἰς τὸ ἐμπόριον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἐκ τοῦ φακέλου τούτου τῶν ἐγγράφων παραλαμβάνοντες προσθέτομεν ἐνταῦθα διὰ βραχείων ἐνδιαφερούσας τινὰς εἰδήσεις πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω σκιαγραφηθείσης ἱστορίας τοῦ ἐν Θεσσαλονικῇ βενετικοῦ προξενείου. Ἐπιφυλασσόμεθα δ' ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ νὰ ἐκδώσωμεν καὶ τὸ ὅλον κείμενον πολλῶν αὐτοῦ ἐγγράφων ὡς ἀξίαν πολλοῦ λόγου συμβολὴν πρὸς γνῶσιν τῶν κατὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ καθ' ὅλου ὑπερμεσοδόντος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος.

Καὶ πρῶτον ὁποῖαι αἱ δαπάναι τοῦ προξενείου, ἃς ἐπηύξανεν ἡ ὑποχρέωσις δωρεῶν πρὸς τοὺς Τούρκους ἄρχοντας, ἐμφαίνε-

¹ Ὁ φάκελος οὗτος εἶνε ὁ ἀνωτέρω τε καὶ κατωτέρω μνημονευόμενος ἐν ταῖς σημειώσεσι διὰ τῆς ἐπιτελέσεως Φάκ. 1749-97, ἧτοι ὁ ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχεῖῳ τῆς Βενετίας (R. Archivio di Stato) Cinque savii alla mercanzia. Lettere dei consoli n.º 743 (142). Salonicco 1749-1797. Δηκταὶ δὲ ὑπ' ὄφιν καὶ αἱ Lettere dei Proveditori alla Sanità al Console di Salonicchio τῶν ἐτῶν 1760-1768.

ται ἐκ τοῦ ἐξῆς λογαριασμοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαί-
λου, περιλαμβάνοντος τὰ κατὰ τὸ μεσοχρόνιον διάστημα τῆς
προξενικῆς ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Φέρρου μέχρι τῆς
ἀναρρήσεως τοῦ Χοϊδᾶ¹.

Notta di Spese assignate al Consolato di Salonico

per affitto di Casa	L.	150. —
per Salario del Dragomano	L.	60. —
per Salario del Giannisero Compresso il Baïram	L.	75. —
Regalo al Passà Comandante.....	L.	27 60
Al Mula.....	L.	27.60
Al Chiaçà	L.	27.60
Al Gianniser Aga.....	L.	27.60
Al Carazi	L.	10. —
Summa... ..	L.	385 —

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου βλέπομεν μεταξύ τῶν ἄλλων τὴν
μεγάλην ἐν Θεσσαλονίκῃ ἰσχὺν τῶν γενιτσάρων. Ἐμφαίνεται
δὲ αὕτη οὐ μόνον ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων
συμπεριλαμβάνεται εἰς τοὺς ἀξιουμένους ἰδίας δωρεᾶς τοῦ Βε-
νετοῦ προξένου Τούρκους ἄρχοντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γενναίαν
τακτικὴν μισθοφορίαν γενιτσάρου, ὅστις ἦτο ἀναμφηρίστως ὁ
καβάσης τοῦ προξενείου. Ὅποια δὲ καθ' ὄλου ἡ δύναμις τοῦ
πολυπληθοῦς καὶ δυσυποτάκτου τούτου στρατιωτικοῦ στοι-
χείου ἐν τῇ πόλει ἀποδεικνύεται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Χοϊδᾶ ἀφη-
γουμένης τὰ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1753 στάσιν τῶν γενιτσάρων
κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀγᾶ. Οὗτος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ
εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν στασιασάντων, ἀπαιτούντων τὴν ἀπαλ-
λαγὴν τριῶν τῶν κυρίων στασιαστῶν τοῦ ἰδίου αὐτῶν σώμα-
τος, οἵτινες εἶχον καταδικασθῆ εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου,
ἐπειδὴ οὔτε ὁ ἀγᾶς οὔτε αἱ αὐστηρόταται διαταγαὶ τῆς Ἡύλης

¹ Φάκ. 1749 - 97. Συνημμένον εἰς ἔγγραφον ἐκ τοῦ Πέρου Κωνσταντινουπόλεως
τῆ 21/31 Μαρτίου 1742.

εἶχον ἰσχύσει νὰ κατευνάσωσιν ἄλλως τὰ τεταραγμένα πνεύματα τῶν γενιτσάρων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην εἰς αὐτοὺς ὑποχώρησιν ὁ Χοϊδᾶς παρίστανεν, ὅτι ὁὖν εἶχεν ἐκλίπει ὁ φόβος στρατῶν!

Ἄλλο δὲ κακὸν λυμαινόμενον τὴν Θεσσαλονικίην βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν στάσιν ἐκείνην τῶν γενιτσάρων εἶνε ὁ ἐν ἔτει 1790 λοιμὸς. Τοῦτου δὲν γινώσκωμεν τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως, βλέπομεν δ' αὐτὸν ἐξακολουθοῦντα τελευτῶντος τοῦ Ἰουλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου· ἀλλ' ἀπὸ τῆς 31 τοῦ μηνὸς τούτου δὲν ἐσημειώθησαν νέα κρούσματα¹. Καὶ πάλιν δὲ βλέπομεν γινόμενον λόγον περὶ λοιμοῦ καὶ καθάρσεων τῷ 1791 καὶ 1792 ἐν τοῖς γράμμασι τοῦ Ἄμπου².

Ἐτι δὲ δεινότεραι ἦσαν αἱ ζημίαι, ἃς ἐπέφερεν ἢ τὸ Αἰγαῖον λυμαινομένη πειρατεία³ καὶ ἡ τουρκικὴ κακοδιοικησία, ἐξ ἧς μυρίοι ἐγεννῶντο κίνδουνοι εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ οἰκοῦντας Χριστιανούς⁴.

Ἄλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα οὐχ ἦπτον μεγάλη ἦτο μέχρι τινὸς ἡ κίνησις τοῦ λιμένος Θεσσαλονίκης καὶ ζωηρότατον τὸ δι' αὐτοῦ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Καὶ εὐλόγως, διότι οὐ μόνον ἡ πόλις ἔκειτο ἐπικαιρότατα ὡς κέντρον τῆς πρὸς τὴν Ἀνατολήν καὶ τῆς πρὸς τὴν Δύσιν ναυσιπλοίας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν ὡς εἰς ἐπίνειον κατήρχοντο οἱ ἔμποροι οὐ

¹ Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ τοῦ Χοϊδᾶ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10/20 Ὀκτωβρίου 1753 . . . Amutinati parimenti cotesti Gianizari contro il loro Gianizar Agà, gli convenne per acquietarli accordargli quello dimandavano, cioè rilasciar tre principali contumaci del loro numero che erano condannati alla morte, altrimenti correva il rischio che succedesse qualche bruta tragedia: et essendo sbandita da costà qualunque soggezione, a timore deli loro rispettivi rappresentanti, niente valendo neanche li rigorosi ordini della porta. Voglia Iddio che un giorno ò l' altro, non succeda un grande estermínio.

² Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ τοῦ Χοϊδᾶ ἀπὸ 3/13 Αὐγούστου 1754: «essendo però quattro giorni che grazie al Signore non si sentono nuovi atacchi».

³ Ἰδε ἄνωτέρω σ. 233 σημ. 1.

⁴ Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου Κόχ τῆς 11/21 Μαρτίου 1768.

⁵ Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου Κόχ τῆς 13/23 Ὀκτωβρίου 1783.

μόνον τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ἀλβανίας, τῶν παρατρύων χωρῶν καὶ τῆς Βοσνίας¹. Διὸ οὐκ ὀλίγος ἦτο, ὡς ἐξήχθη ἐκ τῶν ὀηλωτικῶν τῶν συνημμένων εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Χοϊδᾶ, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τῆς Βενετίας καταπλεόντων βενετικῶν πλοίων τῶν ἐκ τῆς κυριάρχου πόλεως μεταφερόντων παντοῖαν ἐμπολὴν, μεταδιβαζόντων δὲ καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπίσημόν τε καὶ ἰδιωτικὴν ἀλληλογραφίαν² καὶ τῶν ἐκ τοῦ λιμένας ἀποπλεόντων σκαφῶν τῶν μεταγόντων εἰς τὴν Βενετίαν τὰ προϊόντα οὐ μόνον αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν, ἐξ ὧν κατὰ τὰ εἰρημένα κατέβαινον ἐμποροὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Οὐδὲ περιωρίζοντο πάντα τὰ ἐμπορεύματα καὶ μεταφερόμενα διὰ τῶν ἐκ Βενετίας ἐρχομένων πλοίων διὰ τὴν Θεσσαλονίκην αὐτὴν καὶ πρὸς μεταφορὰν ἐξ αὐτῆς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας καὶ τὰς ἄλλας μεσογειοῦς χώρας ἐκεῖνας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Σκόπελον ἐφορτόνοντο ἐνίοτε πραγματεῖται ἐκ Βενετίας³ καὶ διὰ τὴν Κασσάνδραν ἦσαν τινες προωρισμένοι. Βλέπομεν τοῦλάχιστόν ποτε βενετικὸν σκάφος, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Βικεντίου Φιλέττου (Vicenzo Filetto), ναυαγοῦν ἐν θέσει Μοναστηρί (Monastir) τῆς Κασσάνδρας, ἧς αἱ γαῖαι ἀνήκον, ὡς μανθάνομεν, εἰς τοὺς Τούρκους Ἀδδῆν ἐφέντην καὶ Μότος ἀγᾶν⁴.

Καὶ τὰ μὲν ἐξαγόμενα ἐκ Θεσσαλονίκης προϊόντα ἦσαν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ὀηλωτικῶν τῶν συνημμένων εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Χοϊδᾶ, καπνὸς, κηρὸς, βάμβαξ, καπότται, νήματα (fillatti) καὶ simoze. Πρὸς δὲ τούτοις ἐξήγοντο ἔρια καὶ μάλλινα ὑφά-

¹ Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ τῆς 14/24 Δεκεμβρίου 1793.

² Ἐν τούτοις εἶνε περίεργον, ὅτι ἔχομεν καὶ παράδειγμα ταχυδρομίου ἀποσταλέντος διὰ τοῦ βενετικοῦ ταχυδρομίου Πατρῶν. Ἴδε Φάκ. 1749-97 (Ἐπιστολὴ τοῦ Χοϊδᾶ τῆς 10/20 Ἀπριλίου 1752).

³ Φάκ. 1749-97. Συνημμένη εἰς τὸ ἔγγραφο τοῦ Πέτρου Κόχ τῆς 10/20 Σεπτεμβρίου 1763 Nota delle mercanzie state caricate a Venezia.

⁴ Φάκ. 1749-97. Ἴδε ἔγγραφο συνημμένον εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωσήφ Κόχ τῆς 31 Ἰανουαρίου / 10 Φεβρουαρίου 1788.

σμάκτα (rappiti)¹. Τὰ δὲ καπνὰ ἦσαν παντοῖα, φητῶς δὲ μνημονεύονται τὰ τοῦ Γενιτζί καὶ τοῦ Καραδᾶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν κοινὸν καπνὸν (tabacco comune)². Ἄξιον δὲ περιεργείας εἶναι, ὅτι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Μελίτης, ἣτις ἀνήκε, τότε εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν, ἤρχοντο πλοῖα, ὅπως φορτώσωσι καπνὰ χάριν τῆς ἐν Βενετία ὑπὸ τοῦ δημοσίου ἐκμισθώσεως αὐτῶν εἰς τοὺς πωλητὰς (per l'apalto di Venezia)³. Ἀξιολογώτατον δὲ καὶ διδασκτικώτατον εἶνε τὸ ἐγγράφον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τοὺς διαφόρους εἰδικούς θασμούς τοῦ καπνοῦ⁴.

Πολὺ δὲ ποικιλώτερα ἦσαν τὰ ἐκ Βενετίας διὰ Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσαγόμενα εἶδη. Ἐν τινι ἐγγράφῳ ἀναφέρονται φάρμακα, τένον, σιδηραὶ λυχνίαι καὶ ἄλλα σιδηρικά, διάφοροι πραγματεῖαι, ὑελοπίνακες, χάρτης πρὸς γραφὴν, χάρτης κοινὸς (περιτυλίγματος), contarie, βιτριόλιον, χαλύβδινα ἀντικείμενα, ψιμύθιον (σουλιμαῆς), ἄγνη ὑδραργύρου, ὑδράργυρος, ἄργυρος εἰς σύρματα, bevette καὶ ἔρια, ἀξίας ἐν ὄλῳ 11899 γροσίων⁵, ὧν ἕκαστον ἦτο τότε ἰσότιμον πρὸς δραχμὴν περίπου. Μεταξὺ δὲ τῶν φαρμάκων ἐπρωτοστάτει βεβαίως ἡ πολυθρύλητος θηριακὴ, ἥς μεγίστη ἐγένετο χρῆσις ἀνὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν ἐπὶ τουρκοκρατίας, καὶ ἦν αὕτη ἐπρομηθεύετο ἐκ τῆς Βενετίας, ὅπου καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἐσώζετο παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Ῥιάλτου φαρμακεῖον ἀρχαίων χρόνων παρασκευάζον θηριακὴν χάριν ἐξαγωγῆς.

¹ Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ τοῦ Χοιδᾶ τῆς 10/20 Ἀπριλίου 1752.

² Φάκ. 1749-97. Ἐγγράφον συνημμένον εἰς τὴν ἀπὸ 16/26 Αὐγούστου 1784 ἐπιστολὴν τοῦ Πέτρου Κόχ.

³ Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου Κόχ τῆς 11/21 Σεπτεμβρίου 1784.

⁴ Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου Κόχ τῆς 13/23 Ἀπριλίου 1785.

⁵ Φάκ. 1749-97. Nota delle mercanzie state in Venezia caricate συνημμένη εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πέτρου Κόχ τῆς 9/19 Ἰουλίου 1762: ... corrigioli e lampe di ferro, merci diversi, lastre di vetro, carta da scrivere, della ordinarìa, Contarie pesanti assieme Cant^{to} 102, Vetriolo, Azzali, Biacca, Sublimato, Argento vino, Oro e argento filato bevette lana. Πρὸς καὶ τὴν ἀπὸ 10/20 Σεπτεμβρίου 1763 ἐπιστολὴν τοῦ Πέτρου Κόχ, ἐν ᾗ μνημονεύονται διάφοροι πραγματεῖαι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀνωτέρω.

Οἱ δὲ τὸ μετὰ τῆς Βενετίας ἐμπόριον διεξάγοντες ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲν ἦσαν μόνον Θεσσαλονικεῖς. Οἱ ἐν Βενετίᾳ Ἕλληνες ἔμποροι εἶχον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀντιπροσώπους οὐ μόνον ἐπιχωρίους, ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν καταγομένους. Ἰδίᾳ δὲ μνεία γίνεται Ἰωαννιτῶν ἐμπόρων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀντιπροσωπευόντων ἑλληνικοὺς ἐμπορικοὺς οἴκους τῆς Βενετίας. Τοιοῦτοι ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰωαννίται ἦσαν ὁ Ἀναστάσιος Σβέτσο (Svezzo), ὁ Χριστόδουλος, ὁ Ἀναστάσιος Κανέλλης, ὁ Ἀναστάσιος Δρόσος¹.

Οὐδὲ διεξήγετο ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐμπόριον μόνον βενετικῶν εἰδῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς Γαλλίας ἐγίνοντο ἐμπορικαὶ πράξεις². Καὶ ἡ βενετικὴ δὲ ναυτιλία δὲν ἦτο ἡ μόνη ὠφελουμένη ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Μακεδονίας ἐμπορίου καὶ τῆς ἐν τῷ λιμένι Θεσσαλονίκης ἐμπορικῆς κινήσεως. Μεσολογγιτικὰ ἰδίως πλοῖα κατέπλεον συχνὰ εἰς Θεσσαλονίκην. Ῥητῶς δὲ μνημονεύεται τὸ μεσολογγιτικὸν πλοῖον (polacca Missolongiota) τοῦ Πέτρου Ζάλλα τὸ ὀνομαζόμενον Παναγία τοῦ Σπηλαίου ὄρους (Madonna di Monto Spilleo), καταπλεῦσαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης τῇ 24 Ἀπριλίου/4 Μαΐου 1762 μετὰ φορτίου ἐμπορευμάτων ἐκ Βενετίας προωρισμένων πρὸς παραλαβὴν παρὰ διαφόρων Ἰωαννιτῶν ἐμπόρων τῆς Θεσσαλονίκης³. Οὕτω δὲ συχνῆ ἦτο ἡ εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως φοίτησις πλοίων ἐκ Μεσολογγίου, ὥστε ὁ Κόχ ἤδη ἀρχομένου τοῦ 1761 (19/29 Ἰανουαρίου) ἔγραφεν εἰς τὴν κυρίαρχον Βενετίαν, ὅτι αὐτόχρομα ἡ βενετικὴ σημαία ἐκινδύνευε νὰ ἐκλίπη ἐν Θεσσαλονίκῃ ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ναυλουμένων μεσολογγιτικῶν πλοίων.

Ἔτι δὲ μείζων ἀπέβη ἡ ἔκπτωσις τοῦ μετὰ τῆς Μακεδονίας

¹ Φάκ. 1749-97. Nota delle mercanzie state caricate a Venezia συνημμένη εἰς τὴν ἀπὸ 10/20 Σεπτεμβρίου 1763 ἐπιστολὴν τοῦ Πέτρου Κόχ. Καὶ ἐν τῇ Nota delle mercanzie τῇ συνημμένη εἰς τὴν ἀπὸ 9/19 Ἰουλίου 1762 ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοῦ γίνεται λόγος περὶ Ἰωαννιτῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες δὲν μνημονεύονται ὀνομαστί.

² Φάκ. 1749-97. Ἐπιστολὴ Χοϊδᾶ, ἰδίως ἡ τῆς 10/20 Ἀπριλίου 1752.

³ Φάκ. 1749-97. Nota delle Mercanzie state in Venezia caricate, συνημμένη εἰς τὴν ἀπὸ 9/19 Ἰουλίου 1762 ἐπιστολὴν τοῦ Πέτρου Κόχ.

βενετικοῦ ἐμπορίου ἕνεκα τοῦ ἀρξαμένου ἀνταγωνισμοῦ τῆς Αὐστρίας, εἰς ὃν ἐφείλκεν ὁ Πέτρος Κόχ τῷ 1776 τὴν ἰδιόζουσαν προσοχὴν τῶν βενετικῶν ἀρχῶν, ἐκθέτων τὰς ἐνεργείας τῆς δυνάμεως ἐκείνης, προσπαθοῦσης νὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὴν τὸ ἐμπόριον τῆς Ανατολῆς τῇ βοήθειά Ἑλλήνων τινῶν.¹ Καὶ δὲν εἶχεν ἀδίκον ὁ Βενετὸς πρόξενος, διότι πράγματι κατὰ τὰ ἔτη ἐκείνα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Μαρίας Θηρεσίας εἶχεν ἀρχίσει κορυφουμένη ἢ μετὰ τῆς Μακεδονίας ἐμπορικῆ ἐπικοινωνία τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας ἕνεκα τῆς ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις πυκνῆς ἐγκαταστάσεως Ἑλλήνων ἐμπόρων ἐκ Μακεδονίας, περὶ ἧς θέλομεν πραγματευθῆ ἄλλοτε διὰ μακρῶν.

Ἡ δ' ἕνεκα τῶν αἰτίων τούτων προέουσα ἕσημέραι παρακμῆ τοῦ μετὰ τῆς Μακεδονίας ἐμπορίου τῶν Βενετῶν ἔτι μᾶλλον ηὔξήθη ἕνεκα τοῦ ἐν ἔτει 1787 ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης Β' ἀρξαμένου πολέμου τῆς Ῥωσίας ἐναντίον τῆς Τουρκίας καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων εἰς αὐτὸν κοσμοϊστορικῶν γεγονότων, ἅτινα διὰ τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν στρατείας τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος ἔμελλον μοιραίως νὰ πολήξωσιν εἰς αὐτὴν τὴν κατάλυσιν τῆς ἄλλοτε πανισχύρου πολιτείας τοῦ ἀγίου Μάρκου. Τὰς ἀπηχῆσεις τῶν μεγάλων τούτων γεγονότων βλέπομεν ἐνίοτ' ἐν ταῖς τελευταίαις προξενικαῖς ἐκθέσεσι τοῦ Ἰωσήφ Κόχ, αἵτινες οὕτω προσλαμβάνουσί πως καὶ πολιτικὸν χαρακτήρα. Οὕτως ἐν μὲν τῇ ἐπιστολῇ τῆς 2/12 Αὐγούστου 1789 μεταδίδει εἰς Βενετιανὰ πολιτικὰς εἰδήσεις, τὰς ὑπὸ τῶν Ῥώσων δηλώσεις τῶν ἐλληνικῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ὡς καὶ ἀγγέλματα ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ἐν ταῖς τελευταίαις δὲ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ 1792 καὶ 1793 δὲν ἀπολείπει ἡ πολιτικὴ χροιά. Ἐν δὲ τῇ ἐκθέσει τῆς 14/24 Δεκεμβρίου 1793 ἔγραφε τὰ ἐξῆς· «Εἶθε ὁ θεὸς νὰ περατώσῃ τέλος τὸν δυσάρεστον τοῦ-

¹ Φάκ. 1749 - 97. Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου Κόχ τῆς 19/29 Ἰανουαρίου 1768 μετ' ὀλίγων μεταβολῶν ὁμοία πρὸς τὴν ἀπὸ 16/26 Ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοῦ.

τον πόλεμον, ὅστις καταστρέφει τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως ταύτης, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ Μαχμουτ πασσᾶ εἰς ἅπαντας προξενουμένου φόβου δὲν παρουσιάζονται πλέον ἐρχόμενοι ἔμποροι οὔτ' ἐκ Μοναστηρίου οὔτ' ἐκ Βιδίνιου οὔτ' ἐκ τῆς Βοσνίας καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἐκ τῆς Ἀλβανίας, οἷοι κατέφθانون ἄλλοτε ἐνταῦθα καθημερινῶς καὶ ἔθεταν εἰς μεγίστην κυκλοφορίαν ἅπαντα τὰ ἐμπορεύματα τῆς Δύσεως, ἅτινα νῦν ἕνεκα τῆς ἀπουσίας αὐτῶν μένουσι καθηλωμένα ἐν ταῖς ἀποθήκαις»¹. Διὰ δὲ τῶν ἐπιστολῶν τῆς 5/15 καὶ τῆς 20/30 Ὀκτωβρίου 1795 ἀγγέλλεται ὅτι εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης κατάπλους μοίρας στόλου γαλλικοῦ. Πολιτικὰς δὲ εἰδήσεις ἐπιστέλλει ὁ Κόχ καὶ διὰ τῶν ἐγγράφων τῆς 20/30 Ἰανουαρίου 1796². Καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ δ' αὐτοῦ ἐπιστολῇ, τῇ τῆς 24 Μαρτίου / 3 Ἀπριλίου 1797 ἀγγέλλεται πλὴν ἄλλων, ὅτι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχεν ἐκραγῆ ἐν Σμύρνη φοβερά στάσις τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Χριστιανῶν ἕνεκα πλεονεκτικῆς διαφορᾶς τῶν Τούρκων καὶ τῶν ἐν Σμύρνη Κεφαλλήνων· ἀποτέλεσμα δὲ τῆς στάσεως ἐκείνης ὑπῆρξεν ἡ πυρπόλησις ὀλοκλήρου τῆς φραγκικῆς καὶ ἑλληνικῆς συνοικίας καὶ ἡ σφαγίασις ἢ ὁ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς θάνατος πεντακισχιλίων ἢ ἑξακισχιλίων ψυχῶν³.

¹ Φάκ. 1747 - 97. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ ἀπὸ 14/24 Δεκεμβρίου 1793: *Voglio il cielo terminare una volta questa dispiacevole Guerra la quale anichisse il commercio di questa Piazza, poichè dal timore che tutti anno di Macmut Passà non si vedono più arrivare ne da Monastir ne da Vidin ne della Bosnia e mero dell'Albania dei Negozianti, che altre volta giornalmente costà arrivavano e davano un corso grandissimo a tutte le Mercanzie del Ponente, le quali al presente per la mancanza de predetti restano anesate nei Magazeni.*

² Φάκ. 1749 - 97. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φέρει χρονολογίαν 30 Ἰανουαρίου 1795, ἀλλ' ἐπειδὴ προτίθεται τὸ Μ. V., ἦτοι More Veneto, νοστρεῖ τὸ ἔτος 1796, διότι τὸ βενετικὸν ἔτος ἤρχιζε τῇ 1 Μαρτίου.

³ Φάκ. 1749 - 97. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωσήφ Κόχ τῆς 24 Μαρτίου / 3 Ἀπριλίου 1797: *... della popolazione Turca contro le nazioni Franche colla stabilite per mottivi avidi di ville tra la prima e li Ceffalonioti, portando la conseguenza di Detta insurrezione l'incendio di tutto il quartiere franco e greco e la mortalità di cinque in sei Mille persone tra Brucciali e Massacrati.*